
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

שיבה מאוחרת: הספרות העברית לנוכח התרבויות הקלאסיות -
17074

תאריך עדכון אחרון 15-09-2021

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: ספרות עברית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): גדעון טיקוצקי

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: giddon.ticotsky@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש במייל

תאור כללי של הקורס:

הזיקות בין התרבויות ההלנית והרומית לתרבות העברית הן נפתלות ומשורגות, מראשיתן בעת העתיקה. בפתח הקורס נעמוד על יחסי הקיטוב בין התרבויות המתחרות, ומנגד גם את יחסי הקרבה ואף הסימביוזה שלהן. מטענים היסטוריים מורכבים אלה, ובייחוד הצמיחה הייחודית של הספרות העברית החדשה במאה השמונה-עשרה והתשע-עשרה, הובילו לכך שיסודות מן התרבויות הקלאסיות נקלטו בה באיחור יחסי. הם אמנם שימשו להתגבשות הספרות העברית כתרבות אירופית ומודרנית אבל לא חלחלו לעומקה (יעיד על כך, בין השאר, מיעוט השירים האקפרסטיים בעברית); רק לאחר מלחמת העולם השנייה נוצרה לרגע אפשרות לשותפות גורל בין התרבויות, כאשר יוצרים עברים זיהו את המצע המשותף לשתייהן כמחסום בפני הפשיזם. קליטתם המאוחרת של היסודות הקלאסיים בשירה העברית מנעה מהם תהליכי שחיקה שעבר הקורפוס המקראי - מישור הייחוס העיקרי של ספרות זו - דוגמת אירוניזציה ופארודיזציה; שוליותם היחסית הפכה אפוא ליתרונם. בקורס תיבחן שורת יצירות עבריות, בעיקר בשירה ולצד זה גם בפרוזה ובדרמה, היוצרות גנאלוגיה של התקבלות התרבויות ההלנית והרומית בתרבות העברית, ומציגות מתכונות שונות, חלקן מפתיעות, של עיבוד היסודות הזרים בכתיבה המקורית.

מטרות הקורס:

הבנת הזיקות המורכבות בין התרבות העברית לבין התרבויות הקלאסיות;
התוודעות לסוכני תרבות (מתרגמים, יוצרים, חוקרים) שפועלים מתח גשרים בין התרבויות;
עמידה על חשיבותו של ה"אחר" לגיבוש הזהות העצמית.

תוצרי למידה

בסימום של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להצביע על הצמתים העיקריים במפגשי התרבות העברית עם התרבויות הקלאסיות;
לעמוד על תרומתם של יסודות לועזיים בגיבוש תרבות מקורית;
לזהות תופעות שונות של עיבוד בין-תרבותי, החל באימוץ כפשוטו ועד שימוש אירוני או סרקסטי.

דרישות נוכחות (%) :

90

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות פרונטליות והשתתפות בדיונים בכיתה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- * מבוא: כפל השעונים של הספרות העברית החדשה
- * התרבויות הקלאסיות כאויבות טיפולוגיות של התרבות העברית; נרטיב פסימי ונרטיב אופטימי
- * שאלת "התרבות המקורית" (בין השאר: היינה, לסינג, גרץ, הס, לב שסטוב)
- * המפגש המחודש של התרבות העברית עם התרבויות הקלאסיות: א. בתקופת ההשכלה
- * --, ב. על סף המאה העשרים

- * רומנטיזצם, לאומיות ואוניברסליות: "פיותו של יפת באהלי שם"
- * טשרניחובסקי, "לנוכח פסל אפולו" (1899), שירים נוספים ותרגומים
- * "נרמול" הזיקה לתרבויות הקלאסיות: "עם קריאת הומרוס" (1907) מאת יעקב פיכמן
- * פועלו של אהרן קמינקא
- * אודיסאוס במלחמת העולם השנייה ולאחריה: לאה גולדברג, אריך אוארבך
- * השיבה המאוחרת אצל עגנון
- * שיעבוד מתוך ריבונות, ריבונות מתוך שיעבוד: 'מלך בשר ודם' מאת משה שמיר
- * אודיסאוס ואורפיאוס: ההיסטורי לעומת האישי (חיים גורי, נתן זך)
- * החוויה הים-תיכונית (נתן יונתן, ישראל פנקס, גבי לויין)
- * יצירתם של אהרן שבתאי, מאיר ויזלטיר וטוביה ריבנר לנוכח התרבויות הקלאסיות
- * שירת הנשים העברית לנוכח התרבויות הקלאסיות.

חומר חובה לקריאה:

- * יצירות נבחרות מאת היוצרים והיוצרים שנזכרו למעלה
- * זיוה בן-פורת, "הופעת יפת באוהל שם: רמיזות והתייחסויות אחרות לטקסטים מספרות אירופה בשירה העברית משלונסקי ועד ימינו", 'הספרות', 29, דצמבר 1979, עמ' 34-43.
- * יעקב שביט, 'היהדות בראי היוונות והופעת היהודי ההלניסטי המודרני', עם עובד, 1992 (פרקים נבחרים)
- * אבנר הולצמן, 'מלאכת מחשבת: תחיית האומה - הספרות העברית לנוכח האמנות הפלסטית', הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה וזמורה-ביתן, 1999 (פרקים נבחרים)
- חיה שחם, 'נשים ומסכות: מאשת לוט עד סינדרלה - תדמיות שאולות וייצוגי הדמות הנשית בשירי משוררות עבריות', הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2001 (פרקים נבחרים)
- * עמינדב דיקמן, "הומרוס של טשרניחובסקי", בתוך: 'שאלו טשרניחובסקי: מחקרים ותעודות', עורך: בעז ערפלי, מוסד ביאליק, 1995, עמ' 420-471.
- * עמינדב דיקמן, 'רסיסים יוונים', רישומים: שירלי אגוזי, הוצאת קשב לשירה, 2021, עמודים נבחרים
- Silberschlag, Eisig, 1977. "Greek Motifs and Myths in Modern Hebrew Literature," Proceedings of the American Academy for Jewish Research, Vol. 44, 151-183.*
- (פריטים נוספים יוגדרו בהמשך)

חומר לקריאה נוספת:

- הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
- מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0%
  - הרצאה 0%
  - השתתפות 15%
  - הגשת עבודה 15%
  - הגשת תרגילים 0%
  - הגשת דו"חות 0%
  - פרויקט מחקר 0%
  - בחנים 0%
  - אחר 70%
  - בחינת בית

מידע נוסף / הערות: